

~~917~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

11-59.

SIGNAT. MDCCCXIII.

JOVA JUVA!
DISSERTATIO PHILOSOPHICA
EX
THEOLOGIA NATURALI
DE
ÆTERNITATE, 21

QVAM
DEO ÆTERNO DUCE,
ex benevolò Ampliſſ. Facult. Philoſoph. indultu
IN ELECTORALI AD ALBIM LEUCOREA,
SUB PRÆSIDIO
VIRI PRÆCLARISSIMI, HUMANISSIMI,
PARITER ATQVE DOCTISSIMI

DN. M. PAULI PLATANI,

Muotová - Hungari,
Fautoris atqve Amici honorandi, Præceptoris
itemq; æſtumatiffimi,

Publicæ Eruditorum Diſquiſitioni

ſibi
AUCTOR & RESPONDENS

MICHAEL SARTORIUS,

Gubenenſis Luſatus,
Ad Diem XXVII. Martii, A. O. R. M. DC. LXXVIII.
IN AUDITORIO VETERIS COLLEGII,
Horti antemeridiantis.

WITTEBERGÆ,
Typis JOH. BORCKARDI excudebat SIMON Sieberſtrec

JOVA IVVAI
DISECTATIO PHILOSOPHICA
DE
THEOLOGIA NATURALI
DE

ETERNITATE.

DEO ATQVE DUCI
et benevole digne tractat Philosophia indubitanter
in necessitate ad aliam se habet
et benevole
VITAE ET MORALITATIS
VITAE ET MORALITATIS

DR. M. P. A. G. E. I. P. L. A. T. A. N. I.

Murowitz-Hangau
Famulatusque digne tractat Philosophia indubitanter
in necessitate ad aliam se habet
et benevole
VITAE ET MORALITATIS

MICHAEL SARTORIUS

Geographiae Professor
ad Praesidium A. O. S. M. D. C. LXXVII
IN ANATOMIA PATRIAE COLLEGIUM
HAB. M. D. C. LXXVII

WITTEBERG
Typ. Joh. Beckmanni, studii digne tractat

Ζυὸ τῶν Θεῶν ἀγαθῶν!

PRÆFAMEN.

Voniam unicè à DEO, ceu omnis boni fontē, bona tam corporalia, quàm spiritualia profluunt, idè unicuique pio DEI cultori, ut de illo, tanquam vero & summo Bono, quò solò beatus esse potest, diu noctuq; meditetur, maximè incumbit, quandoquidem non sufficiat tantùm religiosè DEUM colere, sed & piè de ipso loqui, cùm nullum utilius objectum meditationi suæ quisquam deligere possit, quàm si in ejus naturæ & operum consideratione versetur. Multi tamen, ne, scrutando Majestatem Divinam, ab ea opprimantur, silentiò potiùs DEUM venerari, quàm de eo loqui malunt. Sed cùm tam è sacrarum literarum Pandectis, quàm ex Natura, esse verè DEUM, luculentissimè constet, idè minimè silentium ejusmodi probatur, Ambrosius enim, (a) *quæ, ait, DEUS occultæ esse voluit, non sunt scrutanda; quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda: ne & in illis illicitè curiosi, & in istis damnabiliter inveniamur ingrati.* Dolendum sanè est, quòd tam planè & plenè DEI cognitio nobis non innotescat, interim tamen conceptus tales in nobis de eo sunt formandi, quò nos aliquantisper in ejusdem notitiam ducant; Quò faciunt *Attributa Divina*, quorum ope DEI essentia nobis representatur, quæ quidem *prorsus eadem sunt materialiter & entitative, plura tamen sunt ratione sive æquivalenter*, ut benè hoc ipsum explicat Thomas (b). Et quamvis maxima admodùm difficultas atq; obscuritas nobis hîc sese præbeat, quæ potissimùm, judice B. Jac. Martini (c), *ex quatuor istis DEI Attributis fluit: scilicet ex Spiritualitate: ex purissima Simplicitate: ex Infinitate & Æternitate;* Nos tamen minimè deterriti hac difficultate nihilominùs de ultimo hoc DEI Attributo, videlicet de ÆTERNITATE, nunc in præsentî Dissertationem hanc pro ratione instituti prodere certas ob causas animo decrevimus, atq; in ejusdem examine ingenii nostri tenuissimi vires experiri volumus. In duabus autem Sectionibus, quarum prima erit *δογματικὴ*, quid sit Æternitas, & quomodo dispescatur, altera *ζητητικὴ*, quasdam Quæstiones exinde fluentes exhibens, res tota delineabitur. Æternum Numen nostris adit conatibus, ut de Æternitate vera atq; salutaria dicamus! Sit proinde in ejus nomine.

A 2

SECTIO

(a) *Lib. 1. de voc. Gens.* (b) *In 1. d. 2. q. un. art. 3. ad 6.* (c) *In Exercit. Met. Exerc. 17, Theor. 2. p. 674.*

SECTIO I.
DOGMATICA.

§. I. **Q**uotuplici viâ DEUS alias cognoscatur, notum esse puto omnibus, qui in hoc argumento versati unquam fuerunt. Præter viam enim *causalitatis* atque *negationis* etiam viâ est *eminentia*, seu *perfectio*, quâ, quicquid in creaturis maximè perfectum invenimus, DEO quoque, seu summo Enti, longè eminentiori modò, absque omni tamen imperfectione, attribuimus. Jam autem *Duratio* ipsa rebus creatis competit, per quam creatura permanet in essendo, suamq; quasi continuat existentiam, igitur etiam in DEO tale dari necesse est *Attributum*, per quod ipse in essendo permaneat. Sed cum *Duratio* ejusmodi determinata, quæ in creaturis invenitur, multis modis sit imperfecta, idèo talis Enti infinito non potest attribui; sed longè eminentior, nec non ab omni imperfectione depurata. Hæc itaque & à Scholis Theologicis & Philosophicis vocatur speciali nomine *Æternitas*, vel *infinita Duratio*, quam DEUS, ut *Attributum* proprium, sibi vindicat.

§. II. Sunt autem *Attributa* DEI multiplicia, non quidem in se; sed secundum nostrum solummodò concipiendi modum, fundamentò tamen deprehensò, alia enim sunt Absoluta, alia Respectiva; quædam sunt *θετικά* s. affirmativa, quædam *αρνητικά* s. negativa; nonnulla sunt *ἀκοινωνητά* s. non communicabilia, nonnulla *κοινωνητά* s. communicabilia; aliqua sunt *ἀνεργητά* vel quiescentia, aliqua verò *ενεργητικά* vel operativa; Ex horum itaque *Attributorum* ordine prior etiam est *Æternitas*, ex qua, DEUM esse, utique secundum nostrum intelligendi conceptum aliquo modo colligimus.

§. III. In hujus ergò enodatione, priusquam ad rem ipsam nos accingamus, lubet antea juxta communem susceptum morem de notatione nominis pauca dicere. Absolvitur enim res quævis in communi *ὀνοματολογία* atque *πραγματολογία*: Illa iterum tria in se continet, videlicet (1) *ἐτυμολογίαν*, s. nominis originem, derivationem ac significationem; (2) *ὁμωνυμίαν*, s. variam vocis acceptionem & usurpationem; & (3) *συναυμίαν*, s. æquipollentium investigationem.

§. IV. Quod Etymologiam spectat, *Æternitas* dicitur ab *æterno*, quod aliis est quasi *extremum terminum*, seu sine termino existens. Hinc juxta Svarez. (d) *Æternum* describi assolet hoc modò, quod existit ita,

(d) *Disp. 5a. Met. s. 3. n. 3. p. 638.*

ut nunquam sit finiendum, vel nec fini possit sive ab intrinseco principi-
pio, sive ab extrinseco. Secundum alios *Aeternum* dicitur quasi *aviter-*
num, per Synopen, ab *Αἰών*, & hoc à Græco *αἰών*, quasi dicatur *αἰ-*
ών, semper existens, teste Aristotele (e). Nonnulli *Aeternum* deduci
existimant ab *αἴθηρ*, s. aether, *ἄνω* & *ἔπει* & *ἔπει*, currere, ut ita *Aetern-*
um sit quasi *Aetherium*, ed quòd cœlum videatur *αἰθρῶν ἕως* ἀφ' ἑσπε-
ρου *ἕως* ἀνατολῆς. Hinc antiquitus scriptum erat AITERNUM.
De quo vide sis Beckmannum (f). Confer, etiam in h. l. B. Dn. D.
Klotzium (g), nec non Dn. Mejerum (h).

§. V. Porro quod Homonymiam attinet, dicitur *Aeternitati* vo-
cabulum ambiguit, & quidem (1) *abusivè*, pro tempore *diuturno* & *long-*
ævo, utpote quod omnium hominum excedit cogitationes; vel pro
duratione vitæ, quomodo *servitus* dicitur *æterna* ejus, cujus aures perfo-
ratae erant; imò in communi *æternam* *gracitudinem* pollicemur bene de
nobis merentibus. (2) *Improprie* & *strictè*, pro *duratione limitatæ* ac
(non *longævæ*, sed) *perpetuæ*, quatenus videlicet notat tantummodò
indefectibilitatem à posteriori, & vocatur *Æternitas* à parte post, quæ
nullum quidem agnoscit finem, licet verum habeat principium. Hæc
verò *Æternitas* potius dicitur *Ævum*, & quæ ita durat, *aviterna*, quàm
æterna. Et hoc modò tribuitur creaturis, utpote Angelis & Animæ ra-
tionali, itemq; vitæ *æternæ*. (3) *Proprie* & *adæquatè*, pro ejusmodi
duratione absolutâ & *infinita*, quæ initii & finis nullatenus potest esse ca-
pax, eamq; ob causam dicitur *Æternitas* à parte antè & à parte post, &
iuxta hæc solus DEUS æternus esse creditur, quàm *Æternitatem* ulti-
mam etiam h. l. solùm intelligimus.

§. VI. Cæterùm quæ Synonymiam hæc *Æternitas* variis aliis
nominibus in variis lingvis dotari solet. Utpote apud *Ebraeos* vocatur
עולָם (à quo Latinum *Olim*) Perpetuum, *Æternum*, *Seculum*, à rad:
עלָם, occultavit, abscondit, quia *Æternitatis* initium finisq; latet,
& à sensibus nostris abscondita est. Præterea & apud eosdem *עולָם*
עולָם (usq; usq; ad *Seculum*) absolute posita *Æternitatem* inferre,
quia eandem nemo meditando assequi potest, sed semper ulterius pro-
gredi necessum habet. *Græcis* *Æternitas* vocatur *αἰδιότης*, *æternus* ve-
rò *αἰών* dicitur, ab *αἰών*, ævum, vel *æternitas*, quasi dicatur *αἰών*
A 3

(e) Lib. 12. Met. cap. 7. (f) in Origin. LL. pag. 198. (g) in Disp. X.
Pneum. S. 21. p. 568. seq. (h) Lib. 1. Pneum. c. VI. §. 1. p. 440.

ω, juxta Aristotelem (i), vel ωδω & αει ισάνας, à perpetuo statu
Item αιδι. ⊙, quod idem, teste Phavorino, sic dicitur, quasi αει ων ο
μυδέποτε δεξάμεθ. μινδὲ λήγων. Latine appellatur *Æternitas* à par-
te ante, & à parte post, Duratio simpliciter interminabilis, Sempiterni-
tas, &c. Vide, si placet, de his nominibus uberius differentem *Magnam*
Academia nostra Lumen Magnif. Dn. D. Calovium (k).

§. VII. Evolutis nunc iis in Onomatologia involucris, quibus
nomen *Æternitatis* involutum esse videbatur, ulterius nunc progredi-
endum erit ad ipsam Pragmatologiam, quod dum fiet, paucis antea dis-
spiciemus [I.] *Existentiam Æternitatis*, an videlicet hujusmodi *Æterni-
tas*, de qua in fine §. V. dictum, detur, (nam, juxta Philosophorum axi-
oma, Non-Entis nullæ dantur Affectiones;) &, quodnam ejus sit *Subje-
ctum*, cui hoc ipsum *Attributum* conveniat, inquiramus. Illud itaque
DEUM esse, nemo unquam in dubium vocare ausus est, id quod non-
tantummodo è sacris literis luculentissime probari posse, dilucidè satia
exhibent B. D. D. Gerhardus (l), itemq; Venerandus D. D. Calovius
(m); quin & ipsi Gentiles hanc *Æternitatem* non omnino ignorarunt,
sed potius eandem unanimiter sunt confessi, ex lumine Naturæ certio-
res facti. Thales enim Philosophus interrogatus, *quidnam esset in tota*
rerum Naturæ vetustissimum? respondit; *DEUS, quia nunquam esse*
cepit. Idem interrogatus, *quid esset DEUS?* respondit: *ο μιν' δεχλει*
εχων, μητε τελε. Plato in *Timeo* asserit, DEO nihil præteriti, nihil
futuri absque blasphemia tribui posse. Plura hanc in rem quorundam
ex Ethnica gente dicta & instituta valdè illustria, congesta & annotata
vide apud cit. B. D. Klotzium (n).

§. VIII. Nobis quoque solummodo jam nunc negocium erit, ut
ostendamus, quoad vires poterunt, quæ ratione olim Gentiles DEI
Æternitatem cognoscere valuerint ex solo Naturæ lumine, aut quomo-
do etiam nos adhuc, citra intuitum revelationis divinitus factæ, nudo
rationis discursu eam colligere queamus. Cujus rei non usum, sed be-
nè multa sese hinc nobis offerunt argumenta, quæ intellectum nostrum
ad eò urgent, ut, DEUM *æternum* esse, certò pervasum habeamus.
Primum itaque ab *infinia DEI essentia* petimus, ubi ita argumentamur:
Si DEUS secundum totum suum Esse est infinitum Ens, sequitur, quòd
etiam

(i) L. 1. de Gelo. (k) in Syst. Theol. Tom. II. cap. VIII. p. 785. seqq.
(l) L. 4. Theol. L. II. Sect. 4, §. 138. (m) loc. cit. (n) h. c. §. 25. p. 579.

etiam secundum durationem sit infinitum Ens; adeoq; æternum. Sed prius est verum; non enim indiget probatione, quandoquidem id ipsum ex absoluta DEI independentia satis aperte constat. Collectio probatur, quia duratio rei intrinseca (etiam in re creata) non differt realiter à subjecti sui essentia; Ideoq; uti sese res habet in essendo, ita & in durando. Jam verò, cum DEUS in Esse suo summè sit infinitus; Ergò oportet, ut etiam in duratione infinitus atq; æternus permaneat. Adde, quòd, uti DEUS nullis essentia finibus circumscribitur, neque durationis & existentia finibus circumscribi poterit. Aliàs infinitus esset, & simul finitus, quod contradictorium sanè est. *Secundum ipsa Independentia Divina* exhibet. Nam quocumque est Ens independentis atq; primum, necesse est, ut sit quoque æternum. Jam substantio de DEO vera est, quia nullam sui causam in Esse suo agnoscit, ideoq; nec ratione suæ durationis aliquam causam admittere potest. Eadem enim, ut jam modò dictum, sunt principia essentia & durationis, propter realem illarum identitatem. Quod igitur nullam suæ durationis causam admittit, illud nec incipere potest, nec desinere: Non incipere, quia nihil sit sine causa, nec tamen quicquam sui ipsius causa esse potest: Nec desinere, quia id fieri deberet per subtractionem influxus conservativi, quem tamen hoc subiectum, nimirum DEUS, de quo in presenti agimus, non agnoscit. Ergò si hic neque incipere, neque desinere potuit, erit omninò æternus, aliàs, si incipere potuisset, per aliud se prius inceperisset, & tum hoc pacto independentis non fuisset, foret adeoq; independentis & dependens simul, quod iterum absurdum. *Tertium Immutabilitas Divina* nobis suppeditat. Quicumque simpliciter est immutabilis, is sanè etiam æternus erit. Atqui DEUS simpliciter est immutabilis. Erit æternus. Majorem quod attinet, ea extra omnem dubitationis a seam est posita. Minor etiam clara est, nam si DEUS non esset æternus, posset aut incipere, aut desinere per inceptionem ac desitionem sui, quod certè utriusque infert mutationem. Si enim inceperit, à non esse ad esse transibit, id quod omninò est mutari; sin desierit, tunc ab esse ad non esse transibit, quod itidem est mutari. Jam autem, cum omnino mutabilitas à DEO removenda, quia nec ejus essentia, nec intellectus vel voluntas mutari potest, non potest non esse æternus, uti manifestè patet ex collectione.

§. IX. Hæc itaque argumenta ad stabilendam DEI Æternitatem

sem è ratione petita satis clara atqve perspicua, imò & invicta esse aucto-
mo. Reliqua verò, quæ & aliàs ab aliis adferri assolent, non tam apta
atqve perspicua, quàm potius obscura esse videntur. Inter quæ etiam
tria illa priora, quæ *Marsilius Ficinus* (o) conglomerat atqve inculcat,
referenda esse puto, quorum primum accerit ab *infinita DEI virtute*,
per quam in infinitum & ipse permanet, & cetera servat; Alterum de-
sumit à *peripeteia DEI*, quæ omne rerum antecedit Initium, & omnium re-
rum fini succedit; Tertium petit à *DEI Excellentia*, quæ super omnem
modum tempusq; omninò existit. Ipsissima verba harum probatio-
num si desideras, legere potes, si velis, B. D. Klotzium, qui eadem (p)
clare atqve expressè recenser. His, ceu invalidis atqve iufirmis ratio-
nibus ab *Excellenti. Dn. Donati, Præceptore meo summopere colendo*,
etiam illud Heereboordii (q) annumeratur, cujus in *Disp. pecul. (r)*
meminit, quam, si lubet, consulas.

§. X. Dum ergò hucusqve *Æternitatem* essentia Divina attri-
buimus, minimè ab ea *Attributa Divina*, actiones item tam liberæ, quàm
necessariæ, tum immanentes, tum transeuntes, (vel quicquid aliud alio
nomine intra ambitum essentia divina comprehenditur) spectatas ta-
men non terminativè, ut sunt aliquid extra DEUM; sed ratione princi-
pii, in quatum intra complexum Divina substantia sunt posita, consi-
deratas, excludimus. Atqve hæc *Attributa* & cetera in universo mo-
dola æterna esse, modò dictò, ex summa eorum, quæ in DEO sunt, i-
dentitate cum essentia Divina indubitato colligimus. Id quod contra
quosdam, decreta Divina, aliosq; actus à libera DEI voluntate penden-
tes, non ab æterno in DEO exitisse, sed instar accidentium in tempore
coepisse, contendentes, notandum erat, de quo verò alibi disputandi
locus relinquitur.

§. XI. Certiores itaqve facti de *Æternitatis* hujus *Existentia*,
aggredimur nunc porro (II.) ipsam *Essentiam ejusdem*, ad quam eò me-
lius declarandam opus erit aliqua *Definitione* ac *Divisione*, itemq; *Pro-*
prietatum enumeratione, *Definitionem* quod attinet, ea hoc loco ac-
curata dari atqve expectari nequit, quia *Æternitas* non est è genere re-
rum prædicamentaliùm; sed *Transcendentallum*; ergò *Descriptione*,
saltem aliqua contenti esse cogimur. Describitur verò ea à variis variè.

Thomæ

(o) *L. 2. de Immort. Anim. c. 5. p. 99.* (p) *l. c. p. 578.* (q) *Disp. Se-*
lectæ, vol. 1. Disp. 25. th. 6. p. 95. (r) *De Æternitate §. 28.*

Thomæ (s) *Eternitas est duratio, quæ nullam successionem admittit, neque in esse, neque in proprijs & internis actibus seu operationibus rei æternæ. Est item Eternitas nihil aliud, quàm eminens perseverantia in esse, ut bene Hurtad. de Mendoz. (t) ait. Scholasticis describitur, quòd sit duratio indivisibila, excludens omnem successionem; interminabilis, excludens principium & finem; independens, excludens omnem imperfectionem & mutationem.* Pro receptissima quidem omnium ab Excellent. Dn. Donati (u) haberi solet illa, quàm Boëthius (x) hoc modò tradit, *Eternitas, inquam, est interminabilis vita tota simul & perfecta possessio.* Verùm enim verò, quamvis hæc descriptio, etiàm juxta ipsius censuram, nil falsi contineat, ac præterea non infeliciter Divinam Eternitatem describat; ea tamen hujusmodi est, quæ ad regulas artificum omni ex parte minime quadrat. Præter enim rem conceptui Eternitatis *Vita* inseritur, quæ tamen longè diversum ab illa DEI Attributum est, ac præterea *Possessio* vocabulum nimis durè loco Durationis adhibetur. Optima ergò & aptissima illa Eternitatis descriptio erit, quàm Magnif. Dn. D. Calovius (y) breviter tradit h. m. *Eternitas DEI est duratio vel permanentia essentia DEI interminabilis.*

§. XII. In qua descriptione habetur Conceptus tum contrahibilis, tum contrahens. Quod quidem ad *Contrahibilem vel comunem* ipsius Conceptum spectat, illius loco habetur Duratio vel Permanentia. Dicitur equidem *Eternitas Duratio* quædam, sed absque successione, permanens & perennans, quæ nil nisi perpetuum vult, idq; fixum, non fluxum est. Aliàs *Duratio Scaligero* continuatus essendi tractus, *Perennis* extensio seu mora quædam existentia, plerisque (sensu quidem eodem, sed commodiori locutione) essendi permanentia seu permanens ac perseverantia in existentia, dicitur. Ubi tamen observandum ex Metaphysicis est, *Permanentia* vocem hinc omnis variationis esse incapacem, & non in oppositione ad successivum accipi, quomodo illi tantum competit, quod non habet partes sui esse in fluxu; sed jam in laxiori significatu usurpari, prout Entia non permanentia solum, sed & successiva eatenus denominat, quatenus illa, ubi semel extiterint, non destruntur statim, aut ab esse suo deturbantur, sed retinent eandem existentiam,

B

(s) p. 1. *Summ. q. 10. art. 5.* (t) d. 17. *Met. f. 4. §. 23.* (u) loc. cit. §. 4. (x) L. V. de *Consol. Phil. cap. 6.* (y) T. II. *Syst. Theol. c. VIII. p. 384.* Item in *Memph. Divin. de Duratione cap. VII. portum. 3.*

etiam, quam antè habuerunt. Ex quibus faciliè constat, *Permanentiam* hanc, si è *Existentia* sumatur, ut omnis variationis sit incapax, coincidere cum illa *Dumtione*, eamq; minimè differre realiter à DEI existentia, sed convenire cum eadem quàm rem ipsam, differre tamen saltem formaliter seu conceptu, ita ut secundum nostrum concipiendi modum (sicut Suarezius (z) loquitur) præexistentiam ejusdem existentia connotet, seu quòd talis existentia concipi possit, ut existens, ante quodlibet instans, pro quo durare dicitur.

S. XIII. De cætero circa *Conceptum Eternitatis contrahentem* vel *proprium* multa inter eruditos aliàs foventur litigia, qui admodum variant in eo adstruendo, quorum sententias hinc enumerare instituti ratio non permetteret. Nos istum *terminabilem* esse, antè cum plerisque Philosophorum diximus. Ubi observes velle, quòd, (uti hoc occurrit in plerisque Attributis Divinis,) licet hoc formale negativè se nostræ menti sitat, tamen, si de conceptu totali & adæquato Eternitatis sermo sit, nec *actu* rære negativus sit, nec etiam nudà negatione absolvi possit; sed perfectionem positivam atque absolutissimam inferat; Id quod verò (quod probè tenendum) non ratione vocis, sed ratione significati intelligi debet. Nam si vocem spectemus, illa haud dubiè negativa est, quia terminabilitatem negat atque removeat; res tamen significata voce istà negativà perfectio positiva est, rei æternæ citra mentis operationem conveniens. Deinceps *Interminabile* hinc non idem est, ac *immesurabile*, seu quòd nullà mensurà definiri ac terminari potest; uti quidam hanc vocem interpretantur; Neque simpliciter idem notat, quòd carere principiò & fine; uti iterum quidam volunt; sed sumitur pro eo, cui repugnat omninò terminari vel deficere, seu initium & finem habere, & quòd non tantum *actu* non terminatur, sed ne quidem ob inhabilitatem ad incipiendum & definendum terminari potest vel à priori, vel à posteriori, vel à parte antè, vel à parte post, uti loquuntur. Pro quo etiam aliàs simpliciter *indefinitibile* dici potest, ut ita Eternitatis perfectissima sit & tota simul, non admittens ullam existentia variationem ac mutationem, in ó ut ratione ipsius formalis repugnantiam sive negationem non tantummodò actualis definitionis ac inceptio nis; sed etiam capacitatis seu possibilis initii & finis inferat; adeòq; additur vocab: *simpliciter*, tum, ut uterque terminus removeatur tam à parte

(z) *Disib. 50. Met. Sect. 3. num. 2.*

parte antè, quàm à parte pòst: tum, ut denotetur, non aliunde eam fluere, sed independentè planè DEO competere.

§. XIV. Hanc ergò *interminabilitatem*, quàm nunc tradidi, primum atqve proprium *Æternitatis* conceptum exhibere, probo ita: Quia conceptà *Duratione simpliciter interminabili*, si vel nihil aliud cogitem, *Æternitatem* tamen concipio; & contrà, non conceptà *Duratione simpliciter interminabili*, quòdcunqve etiam concipiam, nunquam plenè & adæquatè *Æternitatem* cogito. Adde, quòd præter *Æternitatem* nulla alia duratio allegari possit, quæ de ista interminabilitate participet, sed quæcunqve alia ab *Æternitate* detur, illa utrinqve terminabilis sit, & à parte antè, & à parte pòst, sive actu utrinqve terminetur, sive saltem ex una parte.

§. XV. Hinc *Descriptionem* jam excipit ipsa *Divisio*. Etenim duplicem Philosophi communiter *Æternitatem* constituere solent: Aliam scilicet *absolutè ita dictam ac simpliciter talem*, quàm quid utròqve terminò & à Quo & ad Quem, h. e. initio & fine caret, adedq; in *duratione* sua eorundem nullatenus potest esse capax; Aliam *limitatam & secundam* *Quid ac comparatè talem*, quàm quid tantummodò terminò ad Quem, seu sine *durationis*, destituitur. Hanc dicunt *Æternitatem à posteriori*, seu à parte pòst (aliàs *Ævum* rectius); Illam, *Æternitatem à priori & posteriori*, item *æternum à parte antè & à parte pòst*; Hanc Spiritibus finitis cumprimis; Illam DEO tribuunt; Eamq; priorem, nonnulli iterum in duas species alias dividere solent, videl: in *Primam seu Independentem*, cui repugnat simpliciter initium atqve finis, ita ut ex se incapax sit limitum, & in sua intrinseca ratione infinitatem in duarando includat; Et in *Ortam seu Dependentem ac Participatam*, quæ (licet ab æterno in æternum durare possit, tamen) non habet repugnantiam ad novitatem essendi vel terminum, cujus ratione etsi initium & finem actu non admittat, alterutrum tamen vel utrumqve eorum admittere possit, si DEUS ita olim voluisset, aut adhuc dum juberet. De priori, *principalis* scil. atqve *primà*, (quæ sola à nonnullis admittitur, & aliàs, voce absolutè posità, semper etiam intelligitur) hucusque egimus; Posteriorè s. *Participatam*, quæ creaturis, ad minimum sub possibilitate, à quibusdam tribuitur, ad *Quæstionem III.* reservabimus. Sed potius ad *distinctiones nominales*, quàm ad species *Æternitatis* referri debent.

§. XVI. Absolutâ Descriptione ac Divisione, methodi ratio nunq̃ postularer, ut paucissima quoque de *Æternitatis Adjunctis* s. *Proprietatibus* diceremus, quæ aliàs ex descriptionibus nonnullis, quas passim cum Philosophi, tum Theologi de *Æternitate* formant, colligi solent. Quorum, ni fallor, quatuor *Proprietates* s. *formalia consecutiva Æternitatis* constitui possunt: Quippe *Invariabilitas*, *Indivisibilitas*, *Permanencia* & *Immensibilitas*. Sed has jam discretè declarare instituti ratio non permittit. Vide sis de iis, si placet, copiosè admodum differentem *Excellent. Dn. Donati* in jam cit. *Disputatione* (a). *Properandum* potius est ad *Quæstiones*. Sit ergò

SECTION II.
PROBLEMATICA.

QUÆSTIO I.

An Æternitas sit Attributū Dei solius proprium?

Enchyron.

Impingunt in hanc *DEI æternitatem* omnes illi, qui eandem & *Creaturis* adscribunt, adeòq; *DEO* soli eam competere negant, de quibus in *Quæst.* seqv. expressè fiet mentio. Nos verò eandem soli *DEO* adscribentes ostendimus id ipsum hoc modo: Præterquam enim, quòd *Scriptura S. Æternitatem* unicè *DEO* passim tribuat, & per eandem à *creaturis* in tempore factis eum distingvat, id quoque ex eo luculenter patet, non tantùm quòd *Attributum DEI* sit, adeòq; idem cum ipsa *Divina essentia* à parte rei; verùm etiam, quòd (ut jam antè patuit) *durationem* profus interminabilem dicat, quæ *Divina essentia*, quæq; *interminabilitas* certè nulli *creaturæ*, propter ipsius *dependentiam* atqve *finitatem*, est *communicabilis*. Ergò soli *DEO* erit *propria* hæc *æternitas*. Præterea quòd est verè, *absolutè*, *proprie* ac *simpliciter æternum*, illud quoque est *simpliciter immutabile*. Jam verò nulla *creatura* est *simpliciter immutabilis*, quia à non esse ad esse processit, & ab esse ad non esse procedere potest. Cum autem *DEUS* solus ut *simplicissimus* ac *infinite actus simpliciter immutabilis* sit, E. solus quoque *DEUS*, verè, *absolutè*, *proprie* ac *simpliciter* est *æternus*. Adde, quòd nulla alia res sit sua ipsius *duratio*, dum non est suum *Esse*, *DEUS* autem sit suum *Esse* uniforme; adeòq; uti sua ipsius est *essentia*, ita sua etiam est *æternitas*.

Porro:

(a) §. 20. & seqq.

Porro: Quod ab essentia DEI est diversum, non potest esse æternum, quia (uti jam probatum fuit) æternitas est ipsa DEI essentia. At verò omnes creaturæ ab essentia DEI sunt diversæ. E. nulla creatura quoque erit æterna, sed solus DEUS. Tandem quia DEUS solùm est Ens infinitum, infinitas autem non potest esse absque æternitate, nec æternitas absque infinitate, unâ enim harum remotâ, statim tollitur & altera. E. sicut est solus infinitus, ita quoque solus est æternus. Sed nolo his diutiùs inhaerere, quoniam ea satis clara atque perspicua esse puto, cum jam supra §. VIII. & IX. de hujus Æternitatis subjecto fusiùs paulò dixerim. Vid. de hac Quæst. magnus ille Theologus B. D. Gerhardus (β), itemq; Frommiius (γ).

QVÆST. II.

Utrum præter DEUM æternum adhuc aliud
quid ipsi coæternum statui possit?

Ἐξήγησις.

§. I. Sicut nonnulli, qui præter Æternitatem, juxta Quæst. præced. soli DEO propriam, aliam adhuc fingunt, quam creaturis saltem per participationem (de qua in seqv. Quæst. agetur) convenire dicunt. Ut jam non dicam de *Manicheis*, qui præter DEUM bonum, referente *Augustino* (δ), aliud adhuc coæternum principium, Deum videlicet malum, commenti sunt. Fuit quippe è *Vereribus Hermogenes* imprimis, qui hæresin de *Elementorum materia* DEO coæterna, ex qua DEUS mundum fecerit, introduxit. Nec defuerunt, qui aquam non à DEO creatam, sed ei semper fuisse coæternam, autumârunt, teste iterum *August.* (ε) Postmodùm hæretici quidam inter alia *Mundum* DEO coæternum esse docuerunt, à *Stephano* verò *Episc.* *Parisi.* damnati, ut ex recensione *Cent. Magdeb.* (ζ) constat. Porro inter *modernos* sunt *Photiniani*, variis hic foventes errores. E quibus *Smalzius* (η) non diffitetur, fuisse quosdam, qui materiam DEO ab æterno coexistentem asseruerint. *Moscorovius* item affirmat, lucem illam *inaccessibilem*, quam DEUS inhabitat, esse aliquid æternum & increatum, & quæ sunt alia hujus *fatias* sententiæ, quas fusiùs enumeratas vid. apud *Magnif. Dn. D. Calovium* (θ).

B 3

§. II.

(β) in *LL. Theol. c. VIII. S. 4. quæst. §. 145.* (γ) in *Synops. Mcc. l. II. c. VI. axiom. 2.* (δ) *Hæres. 46.* (ε) *c. 75. Hæres. (ζ) c. 5. col. 572.* (η) in *ref. Diss. Franzi. p. 414.* (θ) *h. c. de Æternitate p. 388. seqq. item quæst. V. p. 420.*

§. II. Verùm enim verò cùm hæc omnia falsa atqve absurdæ sint, siquidem jam in quæst. præced. statuerimus, DEUM solum æternum esse, ideò meritò eas opiniones rejicimus. Amplissimus verò hic sese offerret dicendi campus, si ea omnia examinare vellemus; sed cùm id instituti ratio non patiatur, pauca solum modò jam pro confirmanda mea sententia adducam, quandoquidem id suffecerit, modò unum alterumve erratum tetigero. Et quidem quod *Æternitatem Mundi*, quam plerique Peripatheticorum statuerunt, attinget, contra eandem Contimbricenses (1) argumenta petunt ab antiquitate sententiæ hujus, à perpetua artium cultura, à temporibus, quæ commemorant gentiles Historici, ac denique à decremento humanorum corporum. Quibus Greg. de Valent. (2) duo alia addit, unum à manifestatione potentiæ ac perfectiōnis Divinæ, alterum à mundi senio. Sed isti Auctores ipsimet diffidunt hisce suis rationibus, dum apodicticè seu evidenter creationem mundi in tempore factam è lumine naturæ demonstrari posse inficiantur. Nos interim breviter pro nostra sententia ex impossibilitate rei concludimus, esse quippe impossibile, Mundum statuere æternum, & quidem ob ejusdem finitatem; Nam quodcunque creatum est, omninò est finitum; Jam inter essentiam rei & ipsius modum certa debet intercedere proportio. Atqui essentia mundi est finita; Ergo etiam durationem ipsius, quæ modus essentiæ est, & à parte rei idem cum ea, finitam esse oportet, cùm aliàs finitum non sit capax infiniti, quod tum verum esset, si mundus finitus infinitæ durationis esset particeps. Ulterius contra Photinianos *materialiam DEO coæternam* asserentes concludo: Si materia DEO coæterna est, & quidem increata, nulla erit creatio ex nihilo; quod tamen historiæ creationis & apertis Scripturæ testimoniis repugnat. Porro, si materia increata est, destrui à DEO non poterit. E. nulla erit Seculi consummatio, quod tamen absolum. Et quæ sunt alia argumenta directa contra has varias sententias, quæ vide apud modò citat. Dn. D. Calovium (3). Confer. etiam hanc in rem B. D. Meisnerum (4), nec non B. Jac. Martini (5).

QVÆST.

(1) *Comm. in L. VIII. Phys. c. 2. quæst. 3. art. 3.* (2) *in l. Thom. Disp. 3. qu. 3. punct. 1.* (3) *l. c. p. 421 & seqq.* (4) *in Phil. Sobr. P. 1. Sect. 3. c. 3. quæst. 1.* (5) *in Exercit. L. II. Exerc. V. Theor. 2.*

QVÆST. III.

An Æternitas participata sit vera Æternitas?

Æternitas.

§. I. Multos fuisse, qui præter DEUM æternum etiam alias res ipsi co-æternas, imò ipsum Mundum ab æterno existentem, & si non hoc, tamen materiam aliquam primam DEO coæternam, ex qua mundus sit conditus, statuerint, ex Qv. præc. jam patuit. Quod quia tamen adhuc multis dubium visum fuit, dixere nihilominus, mundum creati potuisse æternum, ita ut æternitas (quam Participatam vocant) creaturis communicari absque repugnancia potuerit, ut tamen æternitatem in solo DEO eminenter esse dicerent: Inter quos fuerunt eamprimis Scholastici, ut Scotus, Durandus; Quibus accedunt Greg. de Val. Thomas, Hervæus, & plures alii, qui res promiscuè omnes condi potuisse æternas acriter contenderunt.

§. II. Econtrâ verò Ambrosius, Augustinus, & è Scholasticis ac Pontificiis Albertus, Toletus, item è Calvini Scholâ, Timplerus, Keckermannus, planissimè negârunt, ullas res præter DEUM esse posse æternas. Quorum sententiæ & nos subscribimus, quæ ex eo dilucidè apparet, si consideremus, quòd Æternitas nihil aliud sit, quàm perennis duratio, omnis originis, interruptionis, innovationis & finis penitus expers. Hujusmodi autem duratio quomodo ulli creaturæ attribui potest? Unde quæso oritur, nisi ex essentia infinitate? Quæ cum non nisi soli DEO propria sit, nemo non inde colligere facillè poterit, quòd æternum esse & creatum esse omninò à se separata sint. Præterea quòd nulla creatura æternitatis particeps fieri potuerit, ipsa creaturæ ratio, conceptus, nec non qualitas indicat, quia creatum esse, est habere initium sui Esse; Jam verò quidquam sui Esse initium habere non potest, nisi etiam habeat durationis suæ initium, quia duratio rei cum essentia intrinsecè & realiter eadem sunt, simulq; existunt. Ut itaque se res habet in esse, ita quoque in durare: Atqui creatura in essendo est finita, E. & in durando. Hinc porro: Quod non potest durare, nisi habeat aliquando suæ durationis initium, non potest esse æternum; Atqui creatura ita absque initio & fine durare nequit. E. sequitur, eam minime potuisse esse æternam, & sic æternitatem illam participatam non dari. Conf. h. in l. B. Dn. D. Brochmannus (E), qui dicit, hanc æternitatem puram putum commentum esse.

QVÆST.

(E) Syst. Theol. de Creatione rerum, cap. II. Quæst. VI. Resp. 2.

QVÆST. IV.
An Æternitas in DEO successione in se, adeoq; temporis admittat differentias?
Æternitas.

S. I. Quamvis unanimi sententiâ Patres orthodoxi tempus & successione ex æternitate eliminârunt, Theologi quoque, ut & orthodoxi Ecclesiæ Doctores hanc opinionem postmodum acriter propugnârunt; atque men ex Photinians multi eò zemeritatis progressi sunt, ut in æternitate DEI prius & posterius, durationem item præsentem, præteritam & futuram, adeoq; tempus dari successivum, statuerint; cum tamen apud omnes sanctæ mente præditos certum esse debeat, essentialiam DEI indivisibilem & totam simul esse, in qua nullæ partes sint sibi invicem succedentes: Cui sententiæ posteriori & Nos pollicem premimus.

S. II. Id quod ex eo apparet, quia æternitas à parte rei idem est cum essentia DEI simplicissima; quandoquidem norum sit, quamvis durationem non increatam duntaxat, sed & creatam, non realiter, sed ratione tantum ab essentia rei durantis distingvi. Jam autem cum huiusmodi temporum differentiarum, partes esse sibi succedentes, realiterq; ab invicem separabiles, inferant, essentia Divina, utpote simplicissima, ejusmodi partes realiter distinctas, ex quibus sit composita, minimè admitret. Adde, quòd talis successio temporis rei quoque supponat mutabilitatem, dum istiusmodi partes esse infert, quarum quælibet, ubi ad momentum saltem extiterit, statim perire iterum, alteri sibi succedenti locum relinquens; Atque hinc imperfectio quoque haud exigua ipsi inesse videtur, quia negat simultatem totius esse, ac ita infert partialitatem ipsius esse ad quodlibet momentum. Quæ sanè omnia cum essentia Divina consistere minimè posse, luce meridiana est clarius. E. concludimus tandem: Æternitas est tota simul, nec temporis admittit differentias.

S. III. Atque hæc nostra de Æternitate sententia est, quam balbutiendo tantum, utcumq; possumus, non ut volumus, in hac infirmitate ac imbecillitate foveamus. Rationes Adversar. contrarium in hac parte adversus nos starentium, silentio nunc præterire instituti ratio jubet. Quæ tamen omnia plenius discussa leges, si cupis, apud Vasquez (o), B. Klotzium (π), B. Jac. Martini (ρ), B. Scheiblerum (σ), & inter hos præcipuè Magnif. Dn. D. Calovium tam in Syst. Th. (τ), quàm in Met. Div. (υ), pariter ac Exc. Dn. Donatij (φ); Confer. item Frommiius (χ). Nos, ne Disquisitionis nostræ paginarum numerum à Fac. Philos. præscriptum excedat, hic filum abruptere, adeoq; perdem figere cogimur, gratias interim æternas æterno DEO agentes pro sua benignissima assistentia, in cuius quoque nomine sit

F I N I S.

(o) l. 6. Disp. 32. c. 2. 3. & 4. (π) D. 10. Th. N. eb. 28. seqq. (ρ) P. pr. D. Th. Sch. in A. C. D. 6. & T. de Tr. El. l. 11. c. 51. (σ) in Met. l. 1. c. 16. T. 8. art. 6 (τ) c. 8. q. 4. (υ) P. Gen. c. 7. de Dur. Par. 3. & 4. (φ) in G. Pn. MSc. b. l. 95. (χ) l. c. 9. f.

Ung. VI 50

ULB Halle

3

004 186 672

f

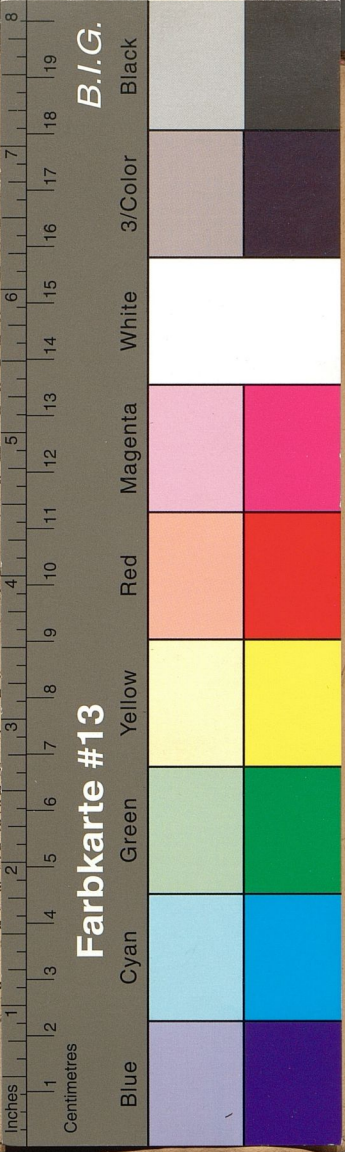
Sb.

VD 17.

Juni 2000 RU

B.I.G.

Farbkarte #13

JOVA JUVA!
DISSERTATIO PHILOSOPHICA
EX
THEOLOGIA NATURALI
DE
ÆTERNITATE. 21

QVAM
DEO ÆTERNO DUCE,
ex benévolo Ampliſſ. Facult. Philoſoph. indultu
IN ELECTORALI AD ALBIM LEUCOREA,
SUB PRÆSIDIO
VIRI PRÆCLARISSIMI, HUMANISSIMI,
PARITER ATQVE DOCTISSIMI

DN. M. PAULI PLATANI,

Muotovâ - Hungari,
Fautoris atque Amici honorandi, Præceptoris
itemq. æſumatiſſimi,
Publicæ Eruditorum Diſquiſitioni

AUCTOR & RESPONDENS
MICHAEL SARTORIUS,

Gubeniſis Luſatus,
Ad Diem XXVII. Martii, A. O. R. M. DC. LXXVIII.
IN AUDITORIO VETERIS COLLEGII,
Horæ antemeridianæ.

WITTEBERGÆ,
Typis JOH. BORCKARDI excudebat SIMON Sieberſter.